

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2603 Svenstrup 8

Aars sogn, Aars Herred, Aalborg Amt
Stednr. 12.08.14, Sb. nr.

Bygherrerapport

for VMÅ 2603 Svenstrup 8

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	s. 3
2. Landskabet	s. 4
3. Udgravningens metode	s. 4
4. Udgravningens resultater og perspektiver– regionalt og nationalt	s. 5
6. Udgravningens data	s. 6
7. Tidstavle	s. 6
8. Faktuelle oplysninger	s. 7
9. Litteratur	s. 7
10. Bilag	s. 8

1. Indledning

Grundet en planlagt råstofindvinding foretog Vesthimmerlands Museum (VMÅ) i sommeren 2008 en forundersøgelse af området for VMÅ 2603-VMÅ 2609, Svenstrup 8-14 (Bilag I). Området blev efterfølgende inddelt i zone 1-3. Udgravningen af zonerne skal ske i takt med indvindingen af grus. Fund af kogegruber, et stort antal stolpehuller, et nedgravet lerkar og en flintdolk omarbejdet til et bor førte til en egentlig arkæologisk udgravning af zone I (VMÅ 2603, 2604 og VMÅ 2607) (Fig.1).

Det udgravede felt skal ses i sammenhæng til de tidligere udgravninger i området som bl.a. har blotlagt et større bopladskompleks og gruber fra yngre bronzealder og en udstrakt bebyggelse fra yngre førromersk jernalder-ældre romersk jernalder. (Fig. 2, 3)

Bygherren er Kroghs Stensiloer a/s, Klim Strandvej 284, 9690 Fjerritslev.

Udgravningen blev påbegyndt den 9. september 2008 og afsluttet den 28. oktober samme år. Jord blev løbende rømmet af fra nord og efterhånden som den enkelte udgravning afsluttedes blev jorden frigivet. I udgravningen deltog cand. mag. Thomas Nielsen, stud. mag. Nina Batram og stud. mag. Danni Seliger. Cand. mag. Sine Toft Jensen var udgravningsleder.

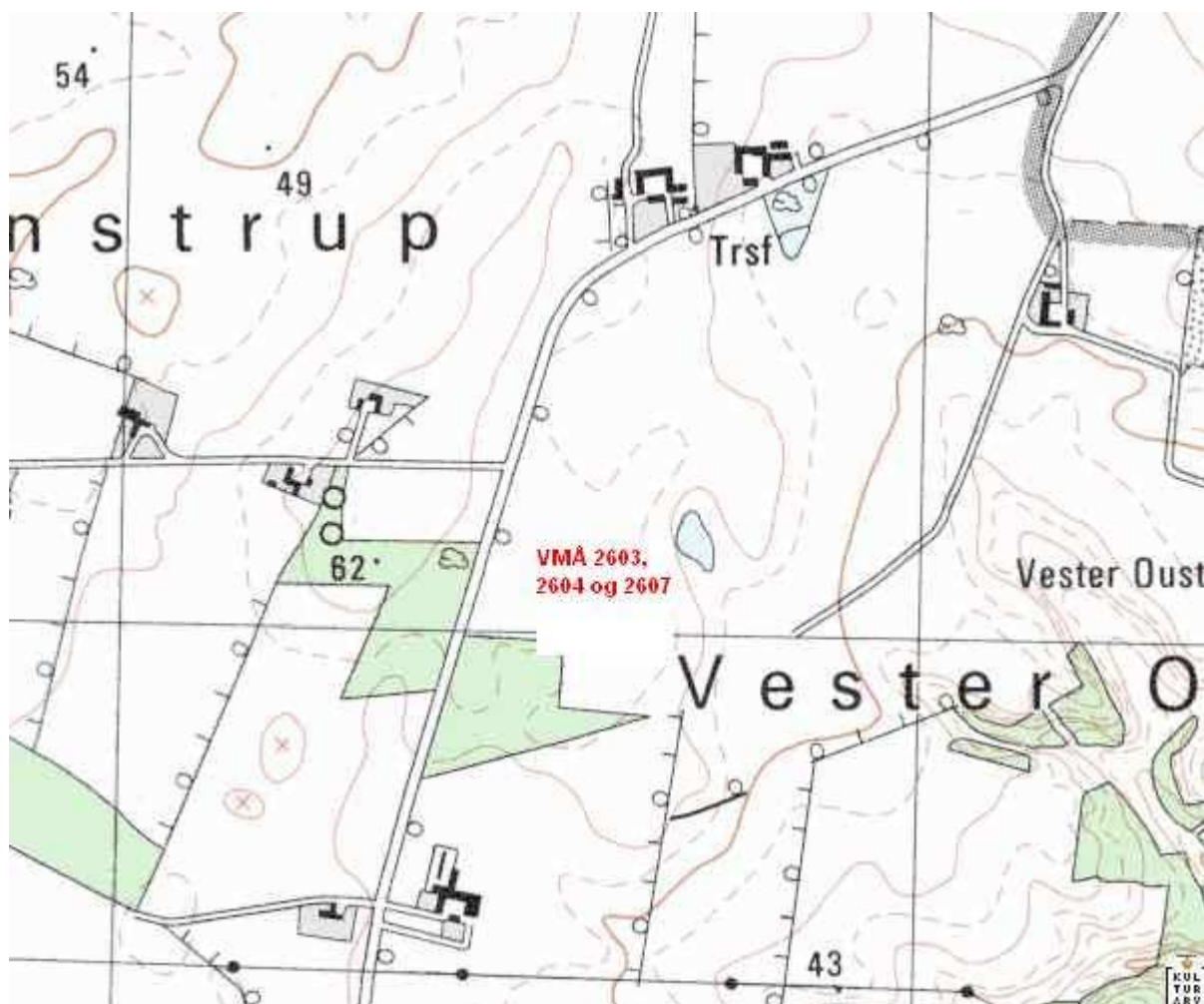
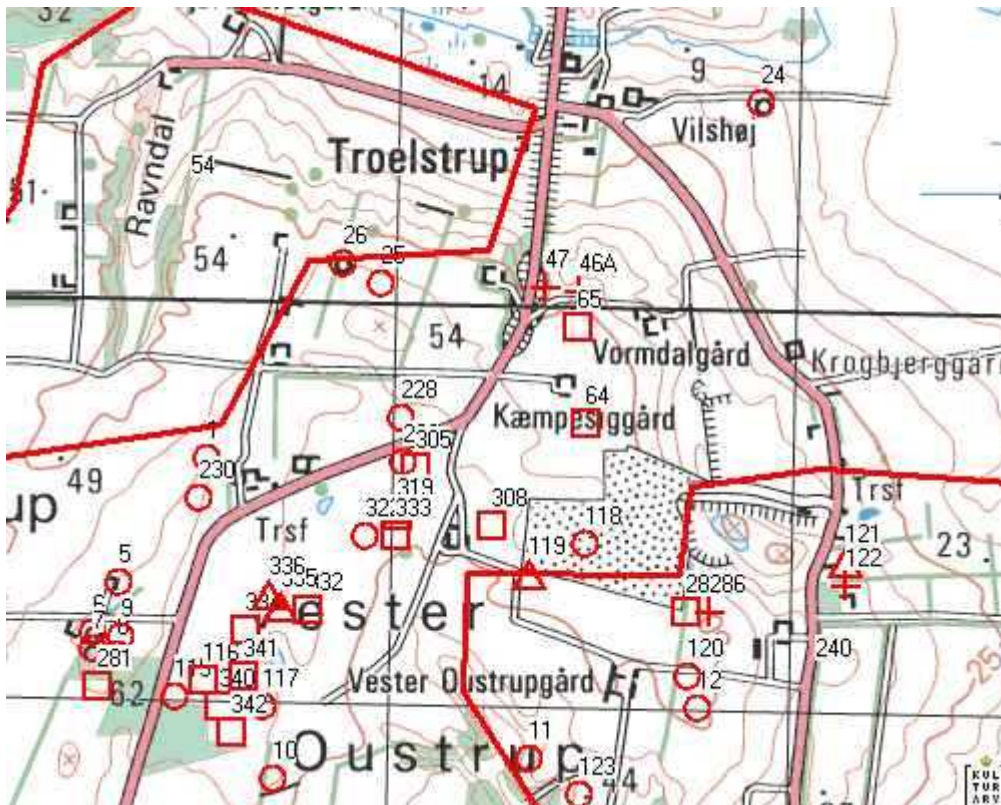

Fig. 1: Kort over lokaliteten.

Andre fund og fortidsminder

Fig. 2: Kort vist i 1: 50.000 (ikke målfast) med andre kendte fortidsminder i området omkring Svenstrup 8. For beliggenhed af boplads fra yngre bronzealder og boplads fra yngre førromersk jernalder- ældre romersk jernalder, se henholdsvis nr. 65, 305, 308, 319 og 333. (Besøg hjemmesiden: <http://www.dkconline.dk/>, (vælg: søgning og geografisk).

Som det fremgår af Fig. 2, er der forskellige typer markeringer. En \square markerer bebyggelse, en \circ placerer en gravhøj, et $+$ er en grav og et \times er et løsfund, hvilket vil sige en genstand fundet uden den kan knyttes til en nedgravning.

2. Landskabet

Zone 1 ligger nord for zone 2 og 3 mellem Års og Blære ved Svenstrup. Zone 1-3 ligger på et stort plateau, der strækker sig N-S, mod nord og mod øst skråner terrænet ned mod Halkjær Ådal.

3. Udgravningens metode

Udgravningen foregik ved, at det 30 cm tykke muldlag blev fjernet med gravemaskine. I den blotlagte lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, affald og tilberedning af mad. Der blev i felt VMÅ 2603 oprettet et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i 100/100, med stigende y-værdier mod nord og stigende x-værdier mod øst. Anlæggene og feltets grænse blev tegnet i målestoksforhold 1:50. På baggrund af de samlede planer blev anlæg udvalgt og snittet. Det vil sige, at den ene halvdel af anlægget blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres, hvilket er vigtigt for at kunne få et indtryk af

anlæggets beskaffenhed. Alle de snittede anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:20, hvorefter de blev topnivelleret. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved VMÅ 2603 kan placeres geografisk nøjagtigt på et kort.

4. Udgravningens resultater og perspektiver - regionalt og nationalt

I zone 1 udgør udgravningerne tilsammen et areal på omtrent 2695 m², fordelt på de tre felter VMÅ 2603, VMÅ 2604 og VMÅ 2607.

I felt VMÅ 2603 fremkom flere stolpehuller og kogestensgruber.

Kogestensgruberne er kendetegnet ved en næsten cirkelrund flade og en rundet bund. Langt de fleste kogegruber bærer præg af, at der har været bål i selve gruben, hvorfor der ses en større mængde trækul og en trækulsfarvet fyld, som oftest i bunden af gruben. Denne bræmme af sort trækulsfarvet sand kan i nogle tilfælde følges i kogegrubens flade. I fylden observeredes i flere tilfælde en større eller mindre samling hånd- til hovedstore sten, der i flere tilfælde er ildskørnede. Kogegruberne varierer i diameter fra omtrent 65 cm til 2,10 m, dybden varierer fra 30 cm til 90 cm.

Kogestensgruberne kan groft inddeles i to typer. I den ene type ses et trækulslag i bunden af gruben, dette lag kan strække sig op langs grubens sider; bunden eller hele den nederste halvdel af gruben er fyldt med hånd- til hovedstore sten. Den anden type er ligeledes fyldt med hånd- til hovedstore sten, men her ses der blot ingen spor af trækulslaget, der ses højst enkelte nistre i fylden.

Det er muligt, at de to typer afspejler forskellige stadier i brugen af kogegruben. Eksempelvis vil man kunne argumentere for, at der i gruber med et trækulslag i bunden har været et bål i gruben til opvarmning af stenene, hvorefter maden er blevet tilberedt på de glohede sten. I den anden type af grube, hvor trækulsbræmmen er fraværende, kunne man forestille sig, at bålet har været et sted i nærheden og at gruben kun har været benyttet til selve tilberedningen af maden.

I gruberne er der fundet enkelte flintafslag og en del keramik. På baggrund af den fundne keramik dateres gruberne til henholdsvis bondestenalderen (4000-1800 f. Kr.) og overgangen yngre bronzealder til ældre førromersk jernalder (ca.500 f. Kr.).

Af de mange stolpehuller i feltet er det ikke lykkedes, at udskille nogen hustomter. Kogegruberne skal dog ses i sammenhæng med beboelse og det er muligt, at de skal ses i tilknytning til husene i felt VMÅ 2604 og VMÅ 2607, der ligger syd her for.

Et andet spørgsmål, der rejser sig er, hvorvidt kogestensgruberne er anlagt i en kultisk/rituel sammenhæng, eller om kogestensgruberne udelukkende er beregnet til profan madlavning. Umiddelbart er der ikke gjort fund, der for nutidige øjne ser kultisk/rituelle ud. Men kogestenspladsen og bosættelserne skal formentlig ses i en større geografisk sammenhæng i lokalområdet. Nogle få steder i Danmark synes der nu at være muligt at skabe en forbindelse mellem kogestenspladser og nedlæggelser af metaldepoter (ofringer i moseområder). Hidtil har offerfundene været fraværende fra materialet i Blære, men for ganske nylig blev der ved Øster Oustrup Gård gjort et metaledetektor fund af en døllemejsel i bronze (Fig. 3). Døllemejslen blev fundet netop i udmundingen af den store erosionsslugt, som udgår fra højderyggen med bosættelser og kogegruber. Døllemejslen kan meget vel være del af et offerfund. Det er muligt, at offerfundet skal ses i sammenhæng med ritualer foretaget i området for kogestensgruberne. Blev der i fremtiden foretaget udgravninger i vådområdet ved Øster Oustrup Gård vil man højst sandsynlig finde resten af offerfundet, som oftest flere kilo bronze i form af såvel redskaber som våben og smykker.

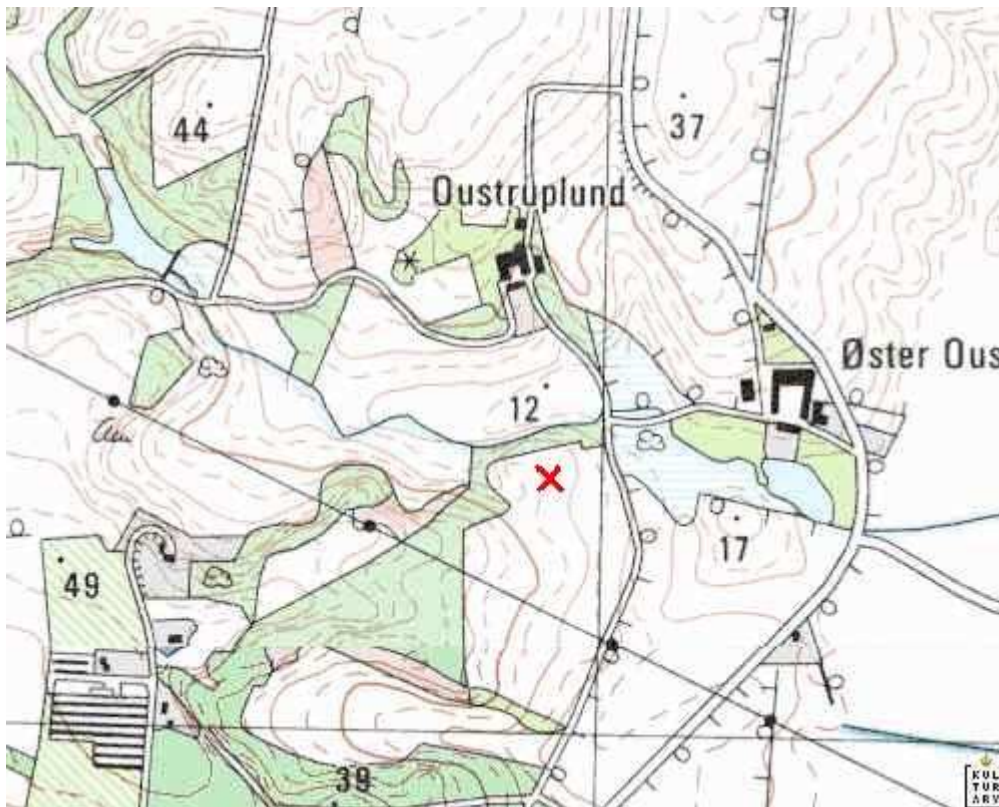

Fig. 3: Fundsted for døllemejsel, Øster Oustrup Gård.

6. Udgravningens data

Oldsager, original dokumentation, videnskabelige prøver m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum Aars. Her vaskes og nummereres fundene, inden de stilles på museets magasin. Kun et udvalg af de genstande, museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder
200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	

1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)
2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidlignolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Fig. 3: Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.:	VMÅ 2603 Svenstrup 8
Sogn, herred, amt:	Aars, Aars, Aalborg
Dansk kulturhistorisk Centralregister:	12.08.14
Bygherre:	Kroghs Stensiloer A/S, Klim Strandvej 284, 9690 Fjerritslev
Lodsejer:	Erling Sørensen, Oustrupvej 70, 9600 Aars
Areal:	ca. 1246 m ²
Muldafrømning:	dm Entreprenør ApS

Undersøgelsen er betalt af bygherre og Kulturarvsstyrelsen.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om de nævnte perioder.

Jensen, Jørgen: Danmarks Oldtid bd. 2 og 3, 2002 og 2003.

Vesthimmerlands Museum d. 28. oktober 2008

Sine Toft Jensen
Arkæolog

10. Bilag

Bilag 1: Oversigtsplan over Zone 1, 2 og 3